

Briselē, 26.1.2026.
COM(2026) 37 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

**par dalībvalstu jaunā īstenošanas modeļa darbību un dalībvalstu KLP stratēģisko plānu
ieguldījumu Savienības vidisko un klimata saistību izpildē**

{SWD(2026) 19 final}

Kopš kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) ieviešanas tā ir ievērojami attīstījusies, reaģējot uz jaunām vajadzībām un pielāgojot savu kārtību. **Jaunajā 2023.–2027. gada KLP īstenošanas modelī uzsvars tika pārvirzīts no atbilstības sīki izstrādātiem ES noteikumiem uz politiku, kuras pamatā ir sniegums un mērķi. Mērķis ir panākt taustāmus rezultātus un sasniegt kopīgos mērķus, vienlaikus piešķirt dalībvalstīm lielāku elastību politikas detaļu noteikšanā.**

Šā modeļa pamatā ir i) vienots plānošanas instruments – KLP stratēģiskais plāns katrai dalībvalstij¹ –, kurā pirmo reizi abi KLP fondu instrumenti ir integrēti kopējās intervences stratēģijās, ii) lielāka ieinteresēto personu līdzdalība; un iii) koncentrēšanās uz sniegumu, izveidojot kopīgu snieguma satvaru un snieguma izskatīšanas procesu. Šī pieeja tika ieviesta, lai uzlabotu KLP intervenču saskaņotību un palielinātu to efektivitāti, vienlaikus labāk pievērsties konkrētām un atšķirīgām valstu vajadzībām, lai tās varētu labāk palīdzēt sasniegt kopējos ES KLP mērķus. Jaunais īstenošanas modelis ietver arī jaunu pārliedības gūšanas pieeju, saskaņā ar kuru revīzijas ir vērstas uz dalībvalstu pārvaldības sistēmu izstrādi un darbību, nevis uz atsevišķu labuma guvēju pārbaudi.

Šis īstenošanas modelis pēc diviem īstenošanas gadiem jau ir vairākkārt pielāgots un vienkāršots, pamatojoties uz ieinteresēto personu atsauksmēm un dalībvalstu pieprasījumiem. Atziņas, kas gūtas tā īstenošanā, ir arī virzījušas priekšlikuma izstrādi nākamajam – 2028.–2034. gada – periodam.

Šis ziņojums ir sagatavots, reaģējot uz likumdevēju pieprasījumu (Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/2115² 141. panta 3. punkts) sniegt informāciju par jaunā īstenošanas modeļa darbību un pirmo novērtējumu par 28 KLP stratēģiskajos plānos plānoto intervenču ieguldījumu ES vides un klimata mērķu sasniegšanā.

I. JAUNĀ ĪSTENOŠANAS MODEĻA DARBĪBA DALĪBVALSTĪS

A. Stratēģiska un vairāk uz pierādījumiem balstīta KLP plānu izstrāde

Komisija 2018. gadā nāca klajā ar priekšlikumu KLP reformai saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam. Pēc sarunām starp ES likumdevējiem KLP regulas tika pieņemtas tikai 2021. gadā, un tās sāka piemērot no 2023. gada 1. janvāra.

Lai palīdzētu dalībvalstīm sagatavot un izstrādāt savus KLP plānus, Komisija 2020. gadā sāka strukturētu dialogu, kurā apmainījās ar informāciju par lauksaimniecības un lauku apvidu stāvokli katrā dalībvalstī, un 2020. gada decembrī publicēja konkrētus ieteikumus³.

¹ Izņemot Beļģiju.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/2115 (2021. gada 2. decembris), ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013 (OV L 435, 6.12.2021., ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>).

³ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ieteikumi dalībvalstīm attiecībā uz to kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajiem plāniem” (COM(2020) 846 final).

Lai izstrādātu intervences, dalībvalstīm bija jāveic padziļināts vajadzību novērtējums, pamatojoties uz savas teritorijas un agropārtikas nozares stipro un vājo pušu, iespēju un draudu (SVID) analīzi, kā arī jāizstrādā precīza intervences loģika. Novērtējumam bija jābūt izsmelšam, ietverot novērtējumu par to, vai vajadzības tiks risinātas, izmantojot KLP plānus vai citus ES vai valsts instrumentus, kas tiek uzskatīti par mērķim piemērotākiem.

Komisija plānus apstiprināja 2022. gada otrajā pusē pēc tam, kad bija saņemtas oficiālas atbildes uz apsvērumu vēstulēm, ko Komisija bija nosūtījusi par katru iesniegto plānu.

1- Jauna pārvaldība

Stratēģiskā plānošana ir izraisījusi reorganizāciju un jaunu darba metožu ieviešanu dalībvalstu pārvaldes iestādēs. Vienotam plānam, kas aptver visas intervences, bija nepieciešama ciešāka sadarbība starp departamentiem, kas atbild par tiešajiem maksājumiem, lauku attīstību un nozares atbalstu, kā arī labāka koordinācija starp reģionālajām un valsts ministrijām un departamentiem. Dalībvalstis ar labi izveidotu sadarbības praksi starp pārvaldes iestādēm, skaidri noteiktu atbildības sadalījumu un efektīviem informācijas apmaiņas kanāliem spēja ātrāk pielāgoties šim jaunajam īstenošanas modelim. Tomēr dažas dalībvalstis, kurās pastāv īpašs valsts un reģionālā līmeņa kompetenču sadalījums, saskārās ar dažām grūtībām.

Dinamika dalībvalstīs ievērojami atšķiras, taču jaunais īstenošanas modelis ir veicinājis labāku KLP pārvaldību, nosakot skaidrus juridiskus noteikumus par partnerības lomu. Nepieciešamā ieinteresēto personu iesaiste plānu izstrādē un īstenošanā ir ļāvusi labāk pielāgoties dalībvalstu vajadzībām. Tomēr, lai gan plānos bija iespējams ņemt vērā reģionālo/teritoriālo ieguldījumu, daži reģioni uzskatīja, ka to ietekme plānu izstrādē ir bijusi mazāka, un valsts līmeņa koordinācijas dēļ radās kavēšanās ieguldījuma sniegšanā. Vairākas vadošās iestādes un ieinteresētās personas par problēmu atzina arī plānu apjomu (bieži vien vairāki tūkstoši lappušu).

2- Izstrāde, kuras pamatā ir vajadzību novērtējums un dažādas plānošanas izvēles

Lai izstrādātu savus plānus, dalībvalstis izmantoja SVID analīzi, apspriešanos ar partneriem, Komisijas ieteikumus un apsvērumu vēstules. Tās uzsvēra, ka, lai gan vajadzību analīze un apzināšana notika labvēlīgos apstākļos, novēlotā ES tiesību aktu pieņemšana samazināja laiku, kas tika atvēlēts intervenču izstrādes un plānošanas precizēšanai, kā arī inovācijai. Šajā posmā izšķiroša nozīme bija spējai savlaicīgi sagatavoties valstu līmenī.

Plāni lielā mērā tika izmantoti, lai risinātu sociālekonomiskās un ar vidi un klimatu saistītās vajadzības. Laikposmam no 2023. līdz 2027. gadam līdztekus lauksaimniecībai atvēlētajiem līdzekļiem 8 % no KLP piešķiruma bija paredzēti lauku attīstībai. Attiecībā uz atjaunīgo enerģiju, inovāciju, digitalizāciju, riska pārvaldības zināšanu apmaiņu un zināmā mērā arī lauku politikas pasākumiem dažas dalībvalstis plānoja savus mērķus sasniegt arī ar citu ES vai valsts finansējumu, un tam bija nepieciešama ciešāka koordinācija, un atklājās lielākas sinerģijas potenciāls.

Laba plānošana ir uz sniegumu balstītā modeļa stūrakmens, taču tā izrādījās sarežģīta. Plānojot ikgadējās izlaides, summas par vienību un rezultātu rādītājus

(mērķrādītājus) 2023.–2027. finanšu gadam, bija vajadzīgi attiecīgi dati, labi pierādījumi no ieinteresētajām personām un pieredzējuši darbinieki. Dalībvalstis ir pieņēmušas atšķirīgas stratēģijas: dažas plānoja augstā detalizācijas līmenī (piemēram, nosakot daudzas summas par vienību un izlaidis katras apakšintervences līmenī), savukārt citas izvēlējās mazāku detalizācijas pakāpi (piemēram, plānoja katras intervences līmenī). Piemēram, 28 KLP plānos ir plānotas 1913 intervences un 10 754 apakšintervences. Visdaudzveidīgākie intervences veidi ir ar vidi un klimatu saistītās intervences (5282 apakšintervences) lauku attīstības jomā, kā arī investīcijas (2172).

3- Plānu novērtēšanai bija nepieciešama visaptveroša pieeja

Komisijas novērtējumā tika izvērtēts, vai iesniegtie plāni atbilst ES tiesību aktu prasībām un vai tie veicina 10 konkrētu KLP mērķu sasniegšanu. Uzmanība tika pievērsta plānotās intervences stratēģijas ieguldījumam ar vidi un klimatu saistīto mērķu sasniegšanā, arī noteiktu ES zaļā kursa mērķrādītāju īstenošanā, kā arī tās saskaņotībai ar ES vides un klimata jomas tiesību aktiem⁴ un ieguldījumam tajos, raugoties, lai ieguldījums nebūtu mazāks kā 2014.–2022. gada periodā⁵.

KLP vērienīgums ir atspoguļots rezultātu rādītāju līmenī noteiktajos mērķrādītājos, kas jāsasniedz, īstenojot atbalstītās intervences. Tas atspoguļojas arī šo intervenču detalizētajās prasībās un atbalsttiesīguma nosacījumos. Lai atbalstītu plānu objektīvu novērtēšanu no vides un klimata perspektīvas, Kopīgā pētniecības centra izstrādātā matrica sniedza pierādījumus par saikni starp lauksaimniecības praksi un mērķiem⁶.

Objektīvi novērtēt katra plāna intervences stratēģijas un mērķrādītāju līmeņu piemērotību, ņemot vērā dalībvalstu noteiktās valsts vajadzības un mērķus, bija sarežģīti, jo īpaši šādu iemeslu dēļ: i) atšķiras situācijas un prioritātes dalībvalstīs, ii) atšķiras plānošanas līmeņi, iii) pastāv sarežģītas saiknes starp intervencēm un mērķrādītājiem, iv) mērķrādītāji ir izteikti citās mērvienībās nekā mērķi (piemēram, platības īpatsvars / CO₂ ekv. izmaiņas), un v) valsts tiesību akti vai instrumenti, kas nav KLP instrumenti, arī veicina to pašu mērķu sasniegšanu.

B. Plānu īstenošana norit, kā plānots

Pēc tam, kad 2022. gada beigās bija pieņemti sekundārie Savienības tiesību akti, dalībvalstis pabeidza savu valsts KLP īstenošanas satvaru (tiesību aktus, pieteikšanās procesus, IT sistēmas). Pārvaldes iestādēm bija ievērojama darba slodze, jo īpaši tāpēc, ka paralēli vēl trīs gadus (līdz 2025. gada beigām) turpinājās 2014.–2022. gada lauku attīstības programmu īstenošana. Praksē tas ir radījis kapacitātes problēmas un lielu laika spiedienu IT rīku izstrādē, projektu konkursu sagatavošanā un atsevišķos gadījumos arī kavēšanos un novēlotu saziņu ar labuma guvējiem, un tas, savukārt, ir ietekmējis pasākumu apguvi un lauksaimnieku attieksmi pret tiem.

Gada snieguma ziņojumi, kas ir jaunā īstenošanas modeļa galvenais ziņošanas instruments, sastāv no divām daļām: kvalitatīvās daļas, kurā izklāstīts progress plānu īstenošanā, un kvantitatīvās daļas, kurā sniegti snieguma rādītāji un pamatojumi novirzēm no rezultātu rādītāju starpposma mērķvērtībām.

⁴ Kas uzskaitīti Regulas (ES) 2021/2115 XIII pielikumā.

⁵ Regulas (ES) 2021/2155 105. pants.

⁶ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 1., 2. un 9. atsauci. Atsauces, kā arī papildu dati ir atrodamī šim ziņojumam pievienotajā Komisijas dienestu darba dokumentā.

Ņemot vērā intervenču īstenošanas grafiku, 2025. gada februārī iesniegtais snieguma ziņojums par 2024. finanšu gadu bija pirmais ziņojums, kurā bija ietverti dati par visiem rezultātu rādītājiem un lielāko daļu plānoto intervenču. Jaunā īstenošanas modeļa ietvaros dalībvalstis pirmo reizi plānoja ikgadējās izlaidis un rezultātus, kas saistīti ar ienākumu atbalstu, lauku attīstību un nozaru intervencēm.

1- Platībatkarīgo intervenču efektīva plānošana

Plānošanas un īstenošanas salīdzinājums ļauj novērtēt plānu īstenošanas progresu un grūtības, ar kurām nācies saskarties.

- Ienākumu pamatatbalsts ir interence, kuras apguve lauksaimnieku vidū visvairāk atbilst plānotajam gan ES līmenī (100 %), gan arī katrā plānā.
- Pārdalošā ienākumu atbalsta apguve atbilst 98 % no ES līmenī plānotās vērtības, bet starp plāniem pastāv zināmas atšķirības.
- Savukārt saistīto ienākumu atbalstu un piemaksu gados jauniem lauksaimniekiem bija grūtāk plānot.
- Ekoshēmu kā nesen ieviesta instrumenta apguve kopumā ir tikusi novērtēta par zemu, jo ES līmenī tās aptver par 10 % lielāku teritoriju, nekā sākotnēji plānots, turklāt starp plāniem pastāv būtiskas atšķirības.

ES līmenī platībatkarīgā lauku attīstības atbalsta apguve ir sasniegusi 87–91 % no plānotās platības. Investīciju, uzsākšanas atbalsta, kā arī apmācību vai sadarbības projektu uzsākšana plānošanas perioda pirmajos gados parasti norit lēni, jo īpaši gadījumos, kad jaunās intervences pārklājas ar līdzīgiem iepriekšējā plānošanas perioda pasākumiem. Kopumā izdevumi šajās jomās bija mazāki, nekā gaidīts, izņemot neienesīgās investīcijas lauku saimniecībās.

2- Grūtības intervenču summu par vienību plānošanā

Dalībvalstis var pielāgot labuma guvējam veiktā maksājuma apmēru atkarībā no intervences apguves (noteiktā diapazonā), ņemot vērā grūtības iepriekš prognozēt apguvi un nepieciešamību labāk pārvaldīt finansējumu. Tikai puse ekoshēmu tika apmaksātas, piemērojot vienības atsaucis summu ($\pm 10\%$). Saistītais atbalsts kopumā tika piešķirts lielākā apmērā, nekā plānots, savukārt tā apguve bija mazāka, nekā sākotnēji paredzēts. Investīciju atbalsta precizēšana bija sarežģīta, jo tikai 23 % no apakšintervencēm tika apmaksātas vidējās atsaucis summas līmenī ($\pm 10\%$). Novērotās neatbilstības galvenokārt bija saistītas ar ekonomiskā un ģeopolitiskā konteksta izmaiņām, kas notikušas kopš plānu sagatavošanas, kā arī ar apguves aplēsu zemo precizitāti.

3- Snieguma noskaidrošanas pārtraukšana

Snieguma ikgadējās noskaidrošanas mērķis bija pārbaudīt, vai visiem deklarētajiem izdevumiem ir atbilstoša izlaide. Tas tika darīts, katrai intervencei salīdzinot realizēto summu par vienību, kas aprēķināta, pamatojoties uz gada snieguma ziņojumu, ar plānā noteikto (maksimālo) plānoto summu par vienību. Pēc diviem īstenošanas gadiem kļuva skaidrs, ka snieguma ikgadējās noskaidrošanas administratīvais slogs, jo īpaši nepieciešamība pamatot katru summas par vienību novirzi, nav samērīgs ar tās nodrošināto

papildu pārliecību par KLP izdevumiem. Tāpēc 2025. gada KLP vienkāršošanas paketē⁷ tika ierosināts to pārtraukt, neietekmējot Savienības spēju nodrošināt efektīvu budžeta uzraudzību un ticamību.

4- Saistībā ar īstenošanas uzsākšanu radušās dažas novirzes no starpposma mērķiem, bet korektīvi pasākumi vēl nav nepieciešami

Pamatojoties uz 2024. gada snieguma ziņojumu, Komisija 2025. gadā veica pirmo snieguma divgadu izskatīšanu⁸, ņemot vērā 22 rezultātu rādītāju izlasi. **Visiem snieguma ziņojumiem tika konstatētas vairāk nekā 35 % novirzes attiecībā uz vienu vai vairākiem rezultātu rādītājiem.** Tās galvenokārt bija saistītas ar lauku attīstības intervencēm, to vidū zināšanu un inovācijas jomu, investīcijām lauku saimniecību modernizācijā, piegādes ķēdes labāku organizāciju un apmežotu zemi. Dalībvalstis šīs novirzes galvenokārt pamatoja ar kavēšanos jaunā satvara izveidē, kā arī ar to, ka tika izmantots finansējums, kas atlicis no 2014.–2022. gada lauku attīstības programmām, ar kurām finansē līdzīgus pasākumus. Saskaņā ar dalībvalstu sniegto informāciju lielākā daļa šo grūtību tiks risinātas vidējā termiņā un tām nevajadzētu ietekmēt galīgos mērķrādītājus.

Novirzes tika apspriestas ar katru dalībvalsti tās individuālajā ikgadējā izskatīšanas sanāksmē. Tā kā sniegtie pamatojumi un paredzētie korektīvie pasākumi tika uzskatīti par pietiekamiem to novēršanai, Komisija nepieprasīja rīcības plānu. Paredzams, ka turpmākajos gados kavējumi un no tiem izrietošās atšķirības starp faktiskajām un plānotajām vērtībām var tikt novērstas. Situācija tiks atkārtoti izvērtēta 2025. gada snieguma ziņojumos.

5- Plānotā finansējuma pielāgošana faktiskajai apguvei

Dalībvalstīm ir iespēja saskaņā ar konkrētiem nosacījumiem pārdalīt neiztērētās summas no vienas intervences citai. 2024. finanšu gadā tās izmantoja šo iespēju, jo īpaši tiešo maksājumu jomā. Ekoshēmas bija jauns instruments, un dažām dalībvalstīm bija grūtības izlietot plānotās summas. Turklāt ekoshēmas ir interence ar norobežotu budžetu, un iespējas šīs summas izmantot citu intervenču finansēšanai bija ierobežotas. Ekoshēmas, kuru izpilde bija nepietiekama, tika pārskatītas vai labāk popularizētas potenciālo labuma guvēju vidū. Pašreizējais izdevumu stāvoklis 2025. gadā liecina, ka situācija ekoshēmu jomā ir būtiski uzlabojusies un ir panākts ievērojams izpildes pārsniegums. Daļa no neiztērētajām summām tika izmantota pārdalošajam maksājumam un piemaksai gados jauniem lauksaimniekiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu ienākumu pamatatbalsts tika īstenots sekmīgi.

6- KLP plāni ir adaptīvi dokumenti

Plānu grozījumi ir neatņemama jebkura plānošanas procesa sastāvdaļa, jo tie nodrošina elastību, kas nepieciešama, lai risinātu praksē konstatētās grūtības un jaunās vajadzības.

⁷ Priekšlikums “Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko groza Regulu (ES) 2021/2115 attiecībā uz nosacījumu sistēmu, tiešo maksājumu intervenču veidiem, intervenču veidiem konkrētās nozarēs, lauku attīstības intervenču veidiem un gada snieguma ziņojumiem un Regulu (ES) 2021/2116 attiecībā uz datu un sadarbības pārvaldību, maksājumu apturēšanu ikgadējās snieguma noskaidrošanas kontekstā, kontrolēm un sodiem” (COM(2025) 236 final).

⁸ Reizi divos gados Komisija pārbauda, vai plānotās mērķrādītāju vērtības (starpposma mērķrādītāji) virzās uz plānotajām rezultātu rādītāju vērtībām. Novirze par vairāk nekā 35 % pirmajā gadā un par 25 % vēlāk būtu jāpamato. Komisija var pieprasīt veikt korektīvus pasākumus, ja sniegtais pamatojums nav pietiekami pārliecinošs.

Līdz 2025. gada septembrim dalībvalstis bija pieprasījušas 93 grozījumus. No plānu apstiprināšanas līdz 2025. gada septembrim visi plāni tika grozīti 2–5 reizes. Izmaiņas atspoguļo mainīgos ekonomiskos apstākļus, nepieciešamību padarīt intervences pievilcīgākas vai vienkāršot tās. Ar grozījumiem tika mainīti 34 % mērķrādītāju, un starp plāniem bija ievērojamas atšķirības. Visbiežāk mērķrādītāju palielinājumi attiecās uz sociālajiem mērķiem, ņemot vērā nepieciešamību pēc plānu apstiprināšanas tos saskaņot ar attiecīgajām *LEADER*⁹ stratēģijām. Kopumā izmaiņas bija līdzsvarotas – mērķrādītāju palielinājumus lielā mērā atsvēra mērķrādītāju samazinājumi, un tas attiecas arī uz zaļās arhitektūras mērķrādītājiem. Novērtējot grozījumus, Komisija nodrošināja konsekveni, kā arī vienlīdzīgu konkurences apstākļu saglabāšanu, vienlaikus ņemot vērā konkrētas valstu problēmas.

2025. gadā Komisija ierosināja plānu grozīšanas procesu vienkāršot vēl vairāk, paredzot, ka oficiāli grozījumu pieprasījumi būs nepieciešami tikai stratēģisku izmaiņu gadījumā, tādējādi plānus varētu grozīt ātrāk. Šis priekšlikums, ko dēvē par *Omnibus 3*¹⁰, ir pieņemts un tiks piemērots 2026. gadā.

7- Jauns pārliecības gūšanas modelis un vienotās revīzijas princips

Saskaņā ar jauno īstenošanas modeli pārliecības gūšanas pamatā ir dalībvalstu pārvaldības sistēmu pienācīga darbība. Izdevumu attiecināmību nodrošina maksājumu aģentūras, un to katru gadu pārbauda sertifikācijas struktūras. Sertifikācijas struktūras sniedz atzinumus par gada pārskatiem, pārvaldības sistēmu efektivitāti un snieguma ziņojumu ticamību. Komisija veic uz risku balstītas revīzijas galvenokārt attiecībā uz šo struktūru darbu un tikai gadījumos, kad tas nav apmierinošs, – attiecībā uz pašām maksājumu aģentūrām.

Svarīga reformas iezīme ir vienotās revīzijas principa nostiprināšana. Lai gan tas palielina efektivitāti, stiprina pārskatatbildību valsts līmenī un novērš kontroļu pārklāšanos, tas arī palielina pārliecības gūšanas atkarību no savlaicīga un uzticama sertifikācijas struktūru darba. Komisija regulāri sazinās ar maksājumu aģentūrām un sertifikācijas struktūrām, lai nodrošinātu vienotu izpratni un pārliecības prasību konsekvētu izpildi. Ja Komisija konstatē būtiskus trūkumus pārvaldības sistēmās, tiek sāktas atbilstības noskaidrošanas procedūras, un, ja trūkumi tiek apstiprināti, tiek piemērotas finanšu korekcijas.

Laikposmā no 2024. gada 1. janvāra līdz 2025. gada 30. septembrim Komisija veica 78 revīzijas, aptverot gan pārvaldības sistēmas kopumā, gan atsevišķas KLP intervences. Dažos gadījumos tika konstatēti iespējami būtiski trūkumi un tika uzsāktas atbilstības noskaidrošanas procedūras, lai novērtētu iespējamos riskus ES budžetam. Tā kā šīs procedūras ir laikietilpīgas, līdz 2025. gada septembra beigām neviena atbilstības noskaidrošanas procedūra vēl nebija pabeigta.

⁹ *LEADER*: saiknes starp darbībām vai pasākumiem lauku ekonomikas attīstībai.

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2025/2649 (2025. gada 19. decembris), ar ko groza Regulu (ES) 2021/2115 attiecībā uz nosacījumu sistēmu, tiešo maksājumu intervenču veidiem, intervenču veidiem konkrētās nozarēs, lauku attīstības intervenču veidiem un gada snieguma ziņojumiem un Regulu (ES) 2021/2116 attiecībā uz maksājumu apturēšanu, ikgadējo snieguma noskaidrošanu, kontrolēm un sodiem (OV L, 2025/2649, 31.12.2025., ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2025/2649/oj>).

8- Jauna preventīva pieeja, kurā izmanto platību uzraudzības sistēmu

Saskaņā ar jauno īstenošanas modeli atbildība par kontroli izstrādi un īstenošanu integrētajā administrācijas un kontroles sistēmā lielā mērā ir nodota dalībvalstīm. Platību uzraudzības sistēmas ieviešana uzliek tām pienākumu, ja tas ir tehniski iespējams, ar satelītattēlu palīdzību uzraudzīt, vai lauksaimnieki ievēro atbalsttiesīguma nosacījumus. Šāda uzraudzība aizstāj pārbaudes uz vietas, tādējādi ievērojami samazinot administratīvo slogu. Platību uzraudzības sistēmas preventīvā pieeja arī ļauj lauksaimniekiem labot savus KLP pieteikumus, nesāņemot sodu. Tā rezultātā 2023. pieprasījumu gadā tika veiktas korekcijas attiecībā uz 3,3 miljoniem hektāru (2 % no ES izmantotās lauksaimniecības zemes platības (ILZP)), palīdzot samazināt sodus un administratīvo slogu gan lauksaimniekiem, gan pārvaldes iestādēm.

Tomēr dalībvalstis un lauksaimnieki varētu gūt vēl lielāku labumu no platību uzraudzības sistēmas izmantošanas, ja plānos tiktu paredzēts šādi uzraudzīt vairāk intervenču un atbalsttiesīguma nosacījumu, lai atbalstītu šo preventīvo pieeju.

C. Labāka un visaptverošāka snieguma uzraudzība

Snieguma satvars ļauj uzraudzīt īstenošanas progresu un paver ceļu nepārtrauktam uzlabojumu procesam.

Satvars integrē ziņošanu par tiešajiem maksājumiem, lauku attīstību un nozaru intervencēm vienā un tajā pašā rezultātu rādītāju kopumā atbilstoši to mērķim. Ar to izveido izsmelšu snieguma rādītāju sarakstu. Katra intervence ir piesaistīta vienam izlaides rādītājam un visiem attiecīgajiem rezultātu rādītājiem¹¹, lai nodrošinātu visaptverošu KLP ieguldījumu atspoguļojumu.

Ziņošanas gan par politikas uzraudzību, gan par pārlicības gūšanu integrēšana gada snieguma ziņojumā ir racionalizējusi procesus un palielinājusi konsekvenci. Tomēr tā ir novedusi arī pie sarežģītākiem aprēķināšanas noteikumiem (daļēja izlaide) un sarežģītas agregēšanas (mērvienību skaita pieaugums). Vadošajām iestādēm bija grūtības ievērot gada snieguma ziņojuma termiņu (15. februāris) un sniegt visus apstiprinātos datus un nepieciešamos pamatojumus, un uzraudzībai nepieciešamo datu pieejamība aizkavējās.

Pašreizējie rezultātu rādītāji galvenokārt ir balstīti uz darbību aptvērumsu, jo ir grūti izmērīt tiešos politikas rezultātus. Tomēr Komisija ir izstrādājusi aptuvenas aplēses par klimata pārmaiņu mazināšanu un augsnes organisko vielu saturu, lai varētu ierosināt rezultātu rādītājus iznākumu mērīšanai 2028.–2034. gadā.

Dalībvalstīm ir jāizvērtē savu plānu ieguldījums visu mērķu sasniegšanā plānošanas periodā, un tām ir piešķirta lielāka rīcības brīvība savu izvērtēšanas plānu izstrādē. Lielākā daļa no tām ar Komisijas un ES KLP tīkla atbalstu ir izstrādājušas vērienīgus izvērtēšanas plānus.

D. Būtiski vienkāršošanas centieni

Plānu īstenošanā gūtā pieredze ir apliecinājusi nepieciešamību mērķtiecīgi pielāgot atsevišķus KLP satvara aspektus, lai mazinātu administratīvo slogu lauksaimniekiem un

¹¹ Intervencēm jābūt saistītām ar visiem rezultātu rādītājiem, kuros tās dod tiešu un būtisku ieguldījumu.

pārvaldes iestādēm. Šajā nolūkā 2024. un 2025. gadā tika izstrādātas divas leģislatīvu un neleģislatīvu pasākumu paketes, kuru mērķis ir palielināt ar KLP saistīto noteikumu (piemēram, par nepārvaramu varu) elastību, proporcionalitāti un skaidrību.

No vienas puses, vairākas izmaiņas palielina elastību tajā, kā lauksaimnieki apsaimnieko zemi, izmantojot KLP atbalsta instrumentus, un labāk to saskaņo ar faktisko situāciju lauku saimniecībās (nosacījumu sistēmas noteikumu pielāgojumi). No otras puses, dažas izmaiņas racionalizē KLP plānu īstenošanu valsts iestādēm (grozījumi, snieguma noskaidrošanas pārtraukšana).

Komisija ir arī publicējusi ceļvedi par turpmākām vienkāršošanas darbībām, kas īstenojamas 2025. gadā, un tajā ir izklāstītas plānotās darbības, rīki un provizorisks grafiks turpmākiem KLP sekundāro tiesību aktu uzlabojumiem.

II. KLP STRATĒGISKO PLĀNU IEGULDĪJUMS ES VIDES UN KLIMATA SAISTĪBU IZPILDĒ

Ar vidi un klimatu saistītie KLP mērķi ir klimata pārmaiņu mazināšana, dabas resursu aizsardzība un bioloģiskās daudzveidības uzlabošana. Lai sasniegtu šos mērķus, ar 2023.–2027. gada KLP tika ieviests politikas pasākumu kopums, kas sastāv no intervencēm, nosacījumu sistēmas un norobežota budžeta (KLP zaļā arhitektūra). Dalībvalstis izstrādāja vides stratēģijas, lai sniegtu ieguldījumu ES tiesību aktos vides un klimata jomā un palīdzētu sasniegt ES zaļā kursa mērķrādītājus, kā arī lai izpildītu pienākumu¹² sniegt lielāku vispārējo ieguldījumu minēto konkrēto mērķu sasniegšanā salīdzinājumā ar laikposmu no 2014. līdz 2022. gadam.

Lai izstrādātu savu zaļo arhitektūru, katra dalībvalsts izvēlējās savu politikas pasākumu kopumu. Platībatkarīgās intervences tiek papildinātas ar atbalstu zaļajām investīcijām, sadarbībai vai apmācības projektiem. Pašreizējā KLP turpina atbalstīt pārvaldības saistības un investīcijas, kas ir labi zināmas lauksaimniekiem un pielāgotas viņu vajadzībām. Attiecībā uz labu lauksaimniecisko un vidisko stāvokli (LLVS) 2024. gadā tika ieviesti daži pielāgojumi, lai īstenošana tiktu pielāgota faktiskajai situācijai lauku saimniecībās: mērķtiecīgi atbrīvojumi, pagaidu atbrīvojumi un pienākums atlīdzināt par to, ka tiek uzturētas un izveidotas ar ražošanu nesaistītas platības.

Ekoshēmas, kas tika ieviestas 2023. gadā, ļauj paplašināt agrovīdības pasākumus, nodrošinot tiem īpašu lielu budžetu un ikgadējas saistības. Dažas dalībvalstis koncentrējās uz daudzu lauksaimnieku iesaistīšanu nelielu, pakāpenisku lauksaimniecības prakses izmaiņu ieviešanā, kas tiek veikta plašā mērogā, savukārt citas izstrādāja mērķtiecīgākas intervences. Visām dalībvalstīm bija jāpanāk labs līdzsvars starp prēmijas līmeni un ieceru vērtību, lai nodrošinātu shēmas pievilcību. Lielākajā daļā gadījumu ekoshēmai pieteicās lielākā apmērā, nekā plānā bija sākotnēji paredzēts, savukārt dažos citos gadījumos bija nepieciešams pielāgot intervences un veicināt to apguvi lauksaimnieku vidū. **ES līmenī 2024. finanšu gadā ekoshēmu atbalstu saņēma 47 % lauksaimnieku par 58 % ILZP.**

Pēc diviem īstenošanas gadiem ir pārāgri novērtēt intervenču reālo ietekmi uz KLP plānos noteikto ar vidi un klimatu saistīto mērķu sasniegšanu. Daudzos gadījumos ietekmi var izmērīt tikai pēc vairākiem gadiem (piemēram, bioloģiskās daudzveidības atjaunošanās, gaisa un ūdens piesārņojuma mazināšanās, augsnes veselības uzlabošanās utt.). Tomēr trīs

¹² Regulas (ES) 2021/2115 105. pants.

nesen veikti pētījumi palīdz aplēst un kvantificēt plānoto intervenču potenciālo ieguldījumu šo mērķu sasniegšanā. Pētījumos katra KLP intervence tika novērtēta, pamatojoties uz i) atbalstītajām lauksaimniecības praksēm (vai prasībām), ii) plānoto aptvērumu un iii) katras lauksaimniecības prakses ietekmi uz klimatu, bioloģisko daudzveidību, tīru gaisu un augsnes veselību.

Pētījums “Budžeta apsekošana attiecībā uz KLP ieguldījumu klimata pārmaiņu, bioloģiskās daudzveidības un tīra gaisa jomā” (*Budget tracking of the CAP contribution to climate change, biodiversity and clean air action*)¹³ liecina, ka **33 % no KLP budžeta sniedz pozitīvu ieguldījumu klimata jomā, 39 % – bioloģiskās daudzveidības jomā un 20 % – tīra gaisa jomā**. Turklāt pētījums liecina, ka ieguldījumu sniedz vairākas intervences, nevis tikai tās, kas pieder pie zaļās arhitektūras intervencēm. Šajā pieejā tiek ņemtas vērā intervenču definīcijas un atbalsta orientēšana¹⁴, un ar to aprēķinātais ieguldījums klimata jomā ir nedaudz mazāks nekā ar Rio marķieru¹⁵ palīdzību aprēķinātais, bet tomēr līdzīgs tam. Tas pierāda, ka Rio marķieri ir noderīgi kā vienkāršota pieeja, kas ir vajadzīga plānošanas posmā. Interpretējot ar šīm budžeta apsekošanas metodikām iegūtos rezultātus, būtu jāpatur prātā, ka ar tām tiek novērtēta tikai pozitīvā ietekme, un tās būtu jāpapildina ar *ex post* izvērtējumiem.

KLP plāniem ir potenciāls sniegt būtisku ieguldījumu 2030. gada klimata pārmaiņu mazināšanas mērķrādītāju sasniegšanā. Pētījums “Plānu klimata pārmaiņu mazināšanas potenciāla aptuvena aplēse” (*Rough estimate of the climate change mitigation potential of the plans*)¹⁶ liecina, ka 28 plāni laikposmā no 2023. līdz 2027. gadam varētu sniegt pozitīvu ieguldījumu siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanā un piesaistījumu palielināšanā vidēji 35 miljonu tonnu CO₂ ekvivalenta apmērā gadā, vidēji gadā par 5 miljoniem tonnu samazinot ar CO₂ nesaistītās emisijas un piesaistot 30 miljonus tonnu oglekļa. Šī aplēse ir saistīta ar neskaidrībām, jo īpaši tas, cik lielā mērā šo ikgadējo pozitīvo ieguldījumu var uzkrāt līdz 2027. gadam, ir ļoti atkarīgs no tā, cik lielā mērā visā periodā lauksaimnieki faktiski ievieš attiecīgās prakses.

Dalībvalstis ir izstrādājušas **plašu augsnes veselības uzlabošanas intervenču klāstu, kas palīdz sasniegt visus trīs konkrētos mērķus.** Pētījumā “KLP augsnes aizsardzības potenciāla aptuvena aplēse” (*Rough estimate of the soil protection potential of the CAP*)¹⁷ ir analizētas tādu 13 plānu īstenošanas izvēles, kuri atspoguļo ES pedoklimatisko daudzveidību un kuros augsnes aizsardzība ir noteikta par prioritāti. Tajā ir novērtētas sešas augsnes īpašības. Piemēram, lauksaimniecības augsnes organiskā oglekļa satura iespējama pieaugums tiek lēsts 0,92 % apmērā gadā KLP intervenču gadījumā un 0,14 % apmērā gadā LLVS prasību gadījumā. Lielākā daļa no aplēstā iespējamā augsnes organisko vielu satura pieauguma ir saistīta ar augseku un kultūraugu dažādošanu. Tas ir provizorisks rezultāts, kas dažu ierobežojumu dēļ joprojām ir “aptuvenš”, galvenokārt tāpēc, ka ir grūti

¹³ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 3. atsauci un 4. tabulu.

¹⁴ Pētījumā izmantotā apsekošanas metodika ir daudz vairāk balstīta zinātnē un ir detalizētāka nekā pašreizējā klimatrīcības apsekošanas metodika, tāpēc paredzams, ka tā sniegs precīzākus rezultātus.

¹⁵ Rio marķieri ir kvalitatīvi rādītāji, ko izstrādājusi ESAO, lai palīdzētu līdzekļu devējām valstīm un attīstības aģentūrām noteikt, cik lielā mērā attīstības palīdzība atbalsta vides mērķus saskaņā ar Riodežaneiro konvenciju mērķiem, piemēram, mērķus bioloģiskās daudzveidības, pārtuksnešošanās un klimata pārmaiņu (klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās tām) jomā.

¹⁶ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 4. atsauci.

¹⁷ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 5. atsauci.

ņemt vērā vietējo kontekstu, un tas neaptver visus augsnes veselības aspektus (piemēram, augsnes sasāļošanos, apakškārtas sablīvēšanos utt.).

Iepriekš minētajos pētījumos KLP ieguldījums ir aplēsts, pamatojoties uz plānotajām darbībām, tāpēc tie neļauj iepriekš spriest par galīgajiem rezultātiem. Tomēr plānu īstenošana liecina, ka **ES vidēji 2024. gadā tika pārsniegta lielākā daļa ar vidi un klimatu saistīto gada starpposma mērķrādītāju**¹⁸. Konkrētāk, intervences augsnes seguma uzlabošanai un aizsardzībai aptver 51 % no ES ILZP, savukārt darbības oglekļa uzglabāšanas palielināšanai augsnē un biomasā aptver 35 % no ILZP, kas vied optimizmu par nākotni.

Attiecībā uz ES zaļā kursa mērķrādītājiem var novērot dažas pozitīvas tendences, pat ja ir pārāgri novērtēt KLP ieguldījumu.

2023. gadā **11 % ILZP tika apsaimniekotas bioloģiski**, un 6 % no šīs platības tika atbalstīti ar īpašu platībatkarīgu bioloģisko atbalstu. Tomēr dažas dalībvalstis norādīja, ka tām ir grūtības sasniegt mērķrādītāju attiecībā uz bioloģiski apsaimniekotas zemes platību, jo pieprasījums pēc bioloģiskajiem produktiem ir mazāks, nekā gaidīts, un izmaksas pieaug. Tās plānoja koriģējošus pasākumus, bet mērķi panākt, ka 25 % lauksaimniecībā izmantojamās zemes tiek apsaimniekoti bioloģiski, var sasniegt tikai tad, ja ievērojami palielinās arī pieprasījums pēc bioloģiskajiem produktiem.

ES zaļā kursa mērķrādītājs, kas paredz samazināt **barības vielu zudumu** par 50 %, vienlaikus nodrošinot, ka augsnes auglība nepasliktinās, ir saistīts ar mēslošanas līdzekļu izmantošanas samazināšanu vismaz par 20 % līdz 2030. gadam salīdzinājumā ar 2012.–2014. gada vidējo rādītāju. Gandrīz visos plānos ir paredzēts atbalsts līdzsvarotākai mēslošanai un labākai praksei, piemēram, sintētisko mēslošanas līdzekļu aizliegšanai vai to aizstāšanai ar organiskajiem mēslošanas līdzekļiem, precīzajai lauksaimniecībai, kā arī citai praksei, kas ierobežo barības vielu zudumus, kuru rezultātā tās nonāk gaisā un ūdenī. Ilgtspējīgas barības vielu pārvaldības prakses 2024. finanšu gadā tika īstenotas 14 % no ES ILZP. Laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam lauksaimnieki visā ES vidēji izmantoja 8,9 miljonus tonnu slāpekļa mēslošanas līdzekļu, kas ir par 9 % mazāk nekā laikposmā no 2012. līdz 2014. gadam (pārskata periodā). Tā kā nesena samazinājums daļēji ir saistīts ar sintētisko slāpekļa mēslošanas līdzekļu augstajām izmaksām saistībā ar karu Ukrainā, ir pārāgri novērtēt tā ietekmi uz šā vērienīgā mērķrādītāja sasniegšanu.

ES zaļā kursa mērķrādītājs attiecībā uz **antimikrobiālajiem līdzekļiem** paredz līdz 2030. gadam panākt 50 % samazinājumu lauksaimniecības dzīvniekiem un akvakultūrai paredzētu antimikrobiālo līdzekļu pārdošanas apjomā salīdzinājumā ar 2018. gada līmeni. Eiropas Zāļu aģentūra (EMA) ir paziņojusi, ka laikposmā no 2018. līdz 2023. gadam produktīvajiem dzīvniekiem paredzētu antimikrobiālo līdzekļu kopējais pārdošanas apjoms ES ir samazinājies par 25 %¹⁹, tādējādi pietuvinot Eiropas Savienību 2030. gada samazināšanas mērķrādītāja sasniegšanai.

Ir veikti ievērojami pasākumi, lai **pesticīdu** lietošanu padarītu ilgtspējīgāku un samazinātu to izmantošanu; attiecīgā prakse 2024. finanšu gadā aptvēra 29 % no ES ILZP, galvenokārt agrovides un klimata saistību un atbalsta bioloģiskajai lauksaimniecībai ietvaros. Augsekaļ un buferjoslām ir ievērojama loma pesticīdu lietošanas samazināšanā. Tomēr ir pārāgri

¹⁸ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 8. atsauci.

¹⁹ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 6. atsauci.

spriest par to, cik lielā mērā KLP intervences veicina ES zaļā kursa mērķrādītāju sasniegšanu (ķīmisko pesticīdu vispārējās lietošanas un riska, kā arī visbīstamāko pesticīdu lietošanas samazinājumu par 50 % salīdzinājumā ar 2015.–2017. gadu).

ES līmenī **ainavas elementi** 2022. gadā aptvēra 5,6 % lauksaimniecībā izmantojamās zemes²⁰, savukārt papuves 2020. gadā aptvēra 3,6 %, tāpēc abi šie rādītāji palīdzēs sasniegt mērķrādītāju, kas paredz, ka 10 % lauksaimniecības platības veido ļoti daudzveidīgi ainavas elementi. KLP plānos paredzētās intervences ainavas elementu atbalstam kopumā ir plašākas, un to mērķis ir uzlabot bioloģisko daudzveidību, dzīvotnes un sugas, palielinot strukturālo daudzveidību. Lielākajā daļā plānu attiecīgais gada starpposma mērķrādītājs ir sasniegts, un 2024. finanšu gadā atbalsts ainavas elementu pārvaldībai aptvēra 1,5 % ES ILZP. No 2025. gada, ņemot vērā lauksaimnieku izmaksas, kas saistītas ar šīs prasības izpildi, pienākums saskaņā ar 8. LLVS atvēlēt minimālu aramzemes daļu ainavas elementiem un papuvēm ir aizstāts ar dalībvalstīm uzlikto pienākumu ierosināt līdzvērtīgu ekoshēmu, kas atbalsta ainavas elementu uzturēšanu un jaunu ainavas elementu izveidi.

SECINĀJUMS

Jaunā īstenošanas modeļa novitāte ir instrumentu stratēģiskākā integrācijā un lielākā elastībā, ko tas sniedz dalībvalstīm, lai tās varētu pielāgot intervenču izstrādi savām vajadzībām. Dalībvalstis un labuma guvēji ir atzinīgi novērtējuši stratēģisko plānošanu, kas balstīta uz vajadzību novērtējumu, un jaunais īstenošanas modelis ir pozitīvi ietekmējis KLP pārvaldību (partnerību, pierādījumu izmantošanu). Platību uzraudzības sistēmas ieviešana arī sniedz iespējas mazināt administratīvo slogu lauksaimniekiem un pārvaldes iestādēm.

Tomēr Savienības tiesiskā regulējuma novēlota pieņemšana dalībvalstīm radīja sarežģījumus, un tās ir norādījušas, cik svarīgi ir savlaicīgi saņemt informāciju, lai nodrošinātu integrētu un koordinētu pieeju KLP instrumentu kopumam un izvairītos no pārmērīgas reglamentēšanas. Ne visas elastības iespējas tika izmantotas, ieskaitot dalībvalstīm pieejamās iespējas vienkāršot noteikumus, jo pastāvēja finanšu korekciju risks.

Nevajadzīgi sarežģījumi tika risināti arī ar diviem vienkāršošanas priekšlikumiem, ko Komisija iesniedza 2024. gada martā un 2025. gada maijā un kas jo īpaši paredzēja i) aizstāt pienākumu atvēlēt minimālu aramzemes daļu ainavas elementiem un papuvēm ar līdzvērtīgu un brīvprātīgu ekoshēmu lauksaimniekiem un ii) pārtraukt ikgadējo snieguma noskaidrošanas procedūru.

Pieredze liecina, ka dalībvalstīm ir izdevies labot vai pielāgot plānus, izmantojot grozījumus. Lai atvieglotu turpmākus grozījumus, ir ieviesta paziņošanas procedūra attiecībā uz nestratēģiskiem grozījumiem. Ir jāpanāk pienācīgs līdzsvars starp plānošanas un ziņošanas vienkāršošanu un informācijas apjomu, kas nepieciešams, lai novērtētu atbilstību ES tiesību aktiem un plānu ieguldījumu KLP konkrēto mērķu sasniegšanā, kā arī starp plānu pielāgojamību, no vienas puses, un koncentrēšanos uz sniegumu visā plānošanas periodā un noteiktības nodrošināšanu lauksaimniekiem, no otras puses.

²⁰ Skatīt pievienotā Komisijas dienestu darba dokumenta 7. atsauci.

Pēc pirmās snieguma divgadu izskatīšanas Komisija secināja, ka plānu īstenošana norit sekmīgi un novirzes joprojām nepārsniedz Regulas (ES) 2021/2115 135. pantā noteiktās robežas. Nevienam no plāniem nav vajadzīgi korektīvi pasākumi.

Analīze apstiprina, ka plāniem ir potenciāls veicināt ar vidi un klimatu saistīto KLP mērķu sasniegšanu. KLP plānu īstenošana liecina, ka ES vidēji 2024. gadā tika pārsniegta lielākā daļa ar vidi un klimatu saistīto gada rezultātu rādītāju starpposma mērķrādītāju. Tomēr, lai kvantitatīvi novērtētu KLP plānu ieguldījumu vides un klimata mērķu sasniegšanā, ir nepieciešams ilgāks novērtēšanas periods, kā arī citu būtisku faktoru ietekmes izvērtēšana.

Viss iepriekš minētais tika ņemts vērā, sagatavojot priekšlikumus par daudzgadu finanšu shēmu un KLP 2028.–2034. gadam.